

ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МОНІТОРИНГУ, ДІАГНОСТИКИ Й КОНТРОЛЮ

К.С. Жадько,
доктор економічних наук

Ю.Г. Горященко,
кандидат економічних наук

Дніпропетровська державна фінансова академія

Оглядова стаття з елементами новизни щодо організаційно-технологічного забезпечення моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств. Вказано на розбіжності в організаційно-технологічному забезпеченні моніторингу, діагностики і контролю у формах їх проведення різними контролюючими органами. Організаційно-технологічне забезпечення моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств характеризується своїми суб'єктами, об'єктами, механізмами, інструментами тощо.

Ключові слова: моніторинг, контроль, організація, організаційно-технологічне забезпечення, контролюючі органи.

Обзорная статья с элементами новизны по организационно-технологическому обеспечению мониторинга, диагностики и контроля деятельности предприятий. Указаны разногласия в организационно-технологическом обеспечении мониторинга, диагностики и контроля в формах их проведения различными контролирующими органами. Организационно-технологическое обеспечение мониторинга, диагностики и контроля деятельности предприятий характеризуется своими субъектами, объектами, механизмами, инструментами и т.д.

Ключевые слова: мониторинг, контроль, организация, организационно-технологическое обеспечение, контролирующие органы.

Review article with elements of novelty on organizational technological support monitoring, diagnosis and control of enterprises. Made of emphasis on evaluation procedures. Organizational and technological support is characterized by: Agency authority or person exercising monitoring, diagnosis and control; A contract of civil law; services rendered by a person or body; free termination of the contract; ability to take into account the results of monitoring, diagnosis and control. There are differences in the organizational and technological support monitoring, diagnosis and control in ways they conduct various regulatory agencies. So the State Financial Inspection performs them in the form of audits and inspections; the law on auditing states that form the audit, the auditor chooses which indicates their set; and the tax laws tax audits; internal business monitoring, diagnosis and control of the company is free to choose instruments and mechanisms. Thus, organizational and technological support monitoring, diagnosis and control of enterprises is characterized by its subjects, objects, machinery and tools and so on.

Key words: monitoring, control, organization, organizational and technological support, regulatory authorities.

Постановка проблеми. Виходячи з різних видів моніторингу, діагностики і контролю, а саме суб'єктів, що здійснюють державне регулювання економіки, застосування їх стосовно оцінки діяльності конкретних підприємств здійснюється з

урахуванням специфічності їхньої організації і технологічного забезпечення. Користувачами результатів моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств на загальнодержавному рівні є суб'єкти державного регулювання

економіки (парламент, уряд, громадськість), а на рівні підприємств - адміністративний персонал, безпосередньо задіяний у процесі управління підприємством.

Зараз організаційно-технологічне забезпечення моніторингу, діагностики і контролю, з наукової точки зору, перебуває у недовершеному стані. Система загальнодержавного та внутрішньовідомчого (внутрішньогоподарського) моніторингу, діагностики і контролю підприємств, що існувала раніше, була порушена в процесі перебудови та трансформована з запозиченням західних елементів. У зв'язку з цим вона удосконалюється з імплементацією низки окремих положень згідно з вимогами загальних стандартів обліку та аудиту.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемні аспекти організаційно-технологічного забезпечення моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств досліджували вчені і практики різних країн світу: Т. Бень, М. Білуха, І. Болквадзе, Т. Бурова, В. Бурцев, Д. Ванькович, В. Василенко, Л. Вороніна, А. Воронкова, О. Гетьман, А. Дейлі, С. Довбня, Н. Дорош, П. Забеліна, В. Забродський, Т. Загорна, Д. Ірвін, М. Кизим, Г. Коваленко, Б. Колас, О. Наумов, В. Плєскач, М. Романів, Л. Савченко,

О. Сметанюк, В. Сопко, Е. Уїлсон, Б. Усач, В. Федосов, Д. Хан, О. Хотомлянський, Г. Швиданенко, С. Шохін, Б. Штайгмайер. Їхніми працями виявлено сутність (зміст і форми) завдання та методи проведення зазначених процесів. Проте окремі питання організаційно-технологічного забезпечення моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств розроблені недостатньо при оцінці їх з позицій сучасних вимог [1-15].

Мета статті полягає в оцінці сучасного стану та обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення підходів до організаційно-технологічного забезпечення вітчизняної системи моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Новітні системи економіки підприємств, що впроваджуються, переймають, у першу чергу, ринкові механізми моніторингу, діагностики і контролю (особливо стосовно аудиторської діяльності, яка, проте, використовується більше за формою, ніж за суттю).

Змістовність відносин між підприємствами та контролюючими органами в основному є взаємною на основі прояву їх у таких сферах (рис. 1).

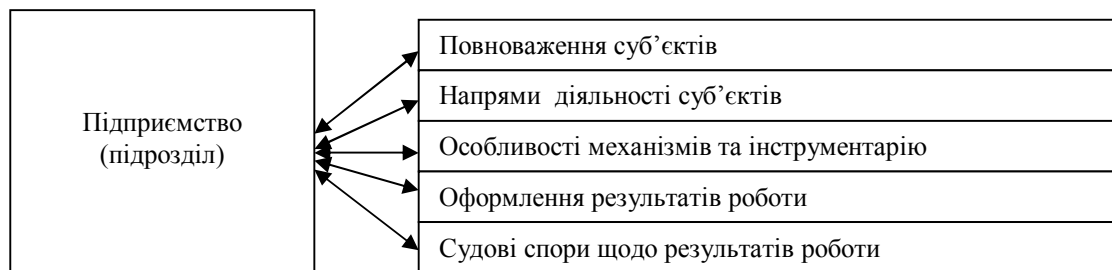

Рис. 1. Основні напрями організаційно-технологічного забезпечення моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємства

Як видно з рис. 1, процедури взаємовідносин охоплюють чітко визначені сфери, що мають бути довірчими і прозорими, націленими на установлення і підтримку законності як у підприємницькій діяльності, так і у діяльності контрольних органів.

Для будь-якого підприємства і його підрозділів необхідне спокійне співіснування з контролюючими службами незалежно від того, внутрішні вони чи зовнішні. Однак з багатьох причин у складних умовах діяльності керівник підприємства повинен захищати своє підприємство. У зв'язку з цим організації, що вчасно не розраховалися з державою або мають інші проблеми у

взаєморозрахунках - з вини підприємця або його партнерів - стають об'єктом пильної уваги з боку контролюючих органів, і насамперед податкової служби.

Не є секретом, що контролюючі органи здебільшого наділені широким спектром прав і мало чим обмежені у їх використанні. Все це відбувається тому, що законодавець, надаючи певні права державним органам, не враховує, що в реальності дуже часто з незалежних від підприємства причин можуть виникати негативні чинники, що порушують роботу цих підприємств та наносять шкоду їх інтересам; при цьому безапеляційна позиція контролюючих органів погіршує і без того поганий стан справ.

Зазначене зумовлює необхідність для всіх суб'єктів господарювання знати існуючу систему контрольних органів в Україні, механізми їх діяльності, об'єкти

уваги в процесі перевірок та мету провадження.

Схема організаційної системи моніторингу, діагностики і контролю, що функціонує в Україні, наведені на рис. 2.

Суб'єкти	Механізми і інструменти	Об'єкти	Мета
Органи державної влади та відомчі підрозділи, особи	Економічні засоби	Економічні відносини і діяльність підприємств	Управління економічною діяльністю
ВРУ, КМУ, Міністерства і відомства, Державна податкова служба, Державна казначейська служба, Державна фінансова інспекція, підприємства, їх підрозділи та інші	Економічна інформація, прогнозування, планування, право, облік, аудит, ревізія, перевірка, тощо	Активи і пасиви підприємств різних форм власності і економічної діяльності, установ та організацій	Тактично-стратегічна, стимулюючо-деструктивна, науково обґрунтована та інші

Рис. 2. Схема організаційної системи моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств в Україні

Наведені на рис. 2 складові організаційно-технічного забезпечення моніторингу, діагностики і контролю забезпечують функцію суб'єктів, об'єктів, інструментарію та результатів системи управління підприємствами. В свою чергу, система моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств є частиною управління підприємств через організаційні складові цієї системи [1-5].

За цих умов підприємству важливо мати загальне уявлення про права й обов'язки правоохоронних і інших контролюючих органів. Згрупувавши з цією метою різні нормативні документи, проілюструємо межі організаційно-технологічних аспектів щодо моніторингу, діагностики і контролю окремих державних органів, наділених таким правом щодо діяльності юридичних і фізичних осіб (табл.).

Таблиця

Перелік організаційно-технологічних аспектів суб'єктів моніторингу діагностики і контролю [6-11]

Права контролюючих суб'єктів	Санкції	Організаційно-технологічні аспекти	Нормативна база
1	2	3	4
Держкомітет у справах захисту прав споживачів			
Давати обов'язкові для виконання приписи про припинення порушень прав споживачів; перевіряти якість товарів, а також дотримання правил торгівлі й надання послуг; проводити контрольні перевірки правильності розрахунків зі споживачами; одержувати безкоштовно від суб'єктів перевірки необхідну інформацію	Припинення відвантаження й реалізації товарів, що не відповідають вимогам нормативних документів, для усунення недоліків; заборона продажу товарів при відсутності документів, що засвідчують відповідність товару встановленим вимогам; тимчасово (до усунення недоліків) припинення діяльності підприємств торгівлі, громадського харчування й послуг; вилучення недоброякісних товарів; подання до суду позовів про захист прав споживачів; накладення на винних адміністративних штрафів і штрафних санкцій	Діяльність суб'єкта господарської діяльності може бути припинена тільки тоді, коли інші заходи не дають належних результатів; рішення державного органу у справах захисту прав споживача може бути оскаржене в суді; особа, яка подала скаргу, звільняється від державного збору	Закон України від 15.05.1991 р. № 1023-ХІІ «Про захист прав споживача», зі змінами й доповненнями (ст. 5, 7, 8)

1	2	3	4
Антимонопольний комітет			
Доступ до документів, необхідних для проведення перевірок; розглядати справи про порушення й прийняття по них рішень; вимагати усні і письмові пояснення від посадових осіб	Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення й направлення їх до суду; звертання до суду з позовом до підприємств у зв'язку з порушенням антимонопольного законодавства	Це варто пам'ятати: скарги на рішення Анти-монопольного комітету до суду або арбітражного суду в 30-денний строк; подача заяви (скарги) до суду не припиняє виконання розпорядження, якщо суд не винесе рішення про призупинення акта	Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-ХІІ «Про Антимонопольний комітет України», зі змінами й доповненнями (ст. 8, 16); Закон України від 18.02.1992 р. № 2132-ХІІ «Про обмеження монополізму й недопущення несумлінної конкуренції в підприємницькій діяльності», зі змінами й доповненнями (ст. 19, 20, 21, 24)
Органи державної податкової служби			
Здійснювати перевірку документів, пов'язаних з розрахунком і сплатою податків, внесків у цільові фонди, наявності спеціальних дозволів на заняття певними видами діяльності; одержувати пояснення, довідки, відомості під час перевірок; одержувати безкоштовно відомості про діяльність, отримані доходи і витрати підприємств; обстежувати будь-які об'єкти, що використовуються для одержання доходів; вилучати документи, що свідчать про порушення; вимагати від підприємців усунення недоліків	Застосовування економічних санкцій; накладання адміністративних штрафів; припинення у встановленому порядку операцій підприємств по розрахункових, валютних і інших рахунках у банках та інших кредитно-фінансових установах; вилучення документів або їх копій	Можливе оскарження дій посадової особи керівникові органу або до суду; можливе оскарження рішення податкової служби у вищий орган, арбітражний або районний суд	Закон України від 04.12.1990 р. № 509-ХІІ «Про державну податкову службу в Україні», зі змінами й доповненнями (ст. 11, 14, 19, 21, 22, 25)
Органи внутрішніх справ і служби безпеки України			
Безперешкодно входити в приміщення; мають право доступу до документів при перевірці; викликати громадян і посадових осіб по справах про злочини; перевіряти документи при підозрі на здійснення злочину; вимагати від керівників проведення перевірок; вносити подання про усунення причин і умов, що сприяють здійсненню правопорушень; проводити оперативно-розшукові заходи у встановленому порядку; проводити огляд місця події, обшук, інші передбачені законом дії	Складання протоколу про адміністративні правопорушення; вилучення документів, що мають відношення до конкретного правопорушення; проведення адміністративної затримки; проведення огляду місця події, виїмки, обшуку; при наявності підстав притягнення винних до адміністративної й кримінальної відповідальності	Якщо при проведенні слідчих дій, перевірок у протоколах та інших документах є відомості, з якими підприємство не згодне, воно має право викласти свої зауваження або відмовитися від підпису документів; у випадку порушення своїх прав звернутися зі скаргою у вищу інстанцію, до прокурора, до суду; Посадові особи підприємства не несуть відповідальності за відмову від дачі показань або пояснень щодо себе або членів родини, близьких родичів; забороняється домагатися показань від осіб, що беруть участь у кримінальній справі, шляхом насильства, погроз і інших незаконних заходів; в обумовленому законом порядку підприємець має право на відшкодування матеріального й морального збитку	Закон України від 20.12.1990 р. № 565-ХІІ «Про міліцію», зі змінами й доповненнями; (ст. 11, 14, 15, 20, 25); Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ «Про Службу безпеки України», зі змінами й доповненнями (ст. 5, 24, 25, 26, 35); Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ «Про оперативно-розшукову діяльність», зі змінами й доповненнями (ст. 6, 8, 9, 10, 11)

1	2	3	4
Внутрішньовідомчі (внутрішньогосподарські) контролюючі органи			
Давати обов'язкові для виконання приписи щодо діяльності; перевіряти господарські операції та напрями діяльності; проводити контрольні перевірки та заміри; одержувати від суб'єктів перевірки необхідну інформацію	Здійснення моніторингу, діагностики і контролю діяльності; надання консультацій з питань здійснення господарських операцій; у виключних випадках припинення або заборона окремих видів діяльності; передача матеріалів керівництву, право охоронним органам, до суду	Забезпечення безперервної діяльності суб'єкта господарської діяльності, моніторинг, діагностика і контроль допомагають отримати належні результати; рішення внутрішньогосподарського органу може бути оскаржене тільки керівництвом підприємства	Статут підприємства, рішення загальних зборів трудового колективу

Із наведених у табл. даних видно, що в Україні офіційно функціонують п'ять державних служб, які мають відповідні повноваження на здійснення контрольних операцій щодо діяльності підприємств: держкомітет у справах захисту прав споживачів, антимонопольний комітет, органи державної податкової служби, органи внутрішніх справ і служби безпеки України внутрішньовідомчі (внутрішньогосподарські), контролюючі органи, кожен з яких має чітко виражені права; види санкцій, які можуть застосовувати; організаційно-технологічні аспекти своєї діяльності та нормативну базу регламентації дій.

Відомо, що розвиток комунікацій, інформаційних технологій дозволяє контрольним органам здійснювати моніторинг, діагностику і контроль безвиїздно, що полегшує тягар перевірки для підприємства. Найчастіше представники контролюючих органів прибувають на підприємство, здійснюючи планові перевірки.

Однак, за свідченням працівників правоохоронних і інших органів, причиною раптової позапланової перевірки може стати так званий «людський фактор», як прояв суб'єктивізму.

Рано чи пізно перевірка чекає кожне підприємство. І чим крупніше підприємство, тим більшою є вірогідність його моніторингу, діагностики і контролю з боку інспекційних органів. Проте в усіх випадках появи на підприємстві контролерів особам, на ділянках яких проводиться моніторинг, діагностика і контроль, треба пам'ятати, що вони не лише мають право, а зобов'язані з'ясувати межі компетенції свого шанованого

гостя: з цією метою необхідно ознайомитися з посвідченням та метою роботи контролера, звернувши особливу увагу на назву органу, що видав посвідчення, термін дії такого посвідчення, підпис, печатку й прізвище посадової особи контролюючого органу, а також на прізвище, ім'я та по батькові того, хто перевіряє, його посаду й звання, бланк направлення.

До речі, наявність журналу обліку відвідувань контролерами суб'єкта підприємницької діяльності значно полегшить підприємству «життя», в тому числі для подальших моніторингів, діагностик і перевірок зі сторони контролюючих органів. Тобто варто виробити для себе правильну лінію поведінки, щоб справити на контролюючого суб'єкта позитивне враження. Отже, розмовляти з ним треба ввічливо, але не запобігливо, з гідністю, але не зверхньо. Треба розуміти, що кожен виконує свою роботу.

У першу чергу, необхідно виділити контролюючому суб'єкту найбільш зручне робоче місце. Запропонована чашка кави або склянка чаю під час моніторингу, діагностики і контролю діяльності побічно засвідчить шанобливе ставлення до нього й мимоволі змусить його діяти, не втрачаючи людяності.

Згідно з правилами ділового етикету, спілкуватися з працівником контролюючих суб'єктів має керівник підприємства. Адже, по-перше, лише він може дати роз'яснення щодо своєї діяльності й проведених ним господарських операцій і, по-друге, тільки керівник може надати дозвіл на надання документів, що стосуються реєстрації

суб'єкта підприємницької діяльності, одержання ліцензій, патентів, сертифікатів.

В інтересах підприємства інші працівники повинні підключатися до розмови тільки тоді, коли вона стосується їхньої ділянки роботи. Варто пам'ятати, що особи, які здійснюють моніторинг, діагностику і контроль, як правило, перевіряють такі процеси:

- фінансовий стан підприємця і його платоспроможність;

- порядок ведення обліку;

- правильність ведення касових операцій;

- вірогідність відображення в обліку фактичного прибутку (збитків) від реалізації товарів (робіт, послуг) і від позареалізаційних операцій;

- вірогідність обліку витрат на виробництво, валових витрат і правильне їхнє відображення в кожному періоді;

- правильність обліку готової продукції й визначення її фактичної собівартості;

- правильність проведення індексації балансової вартості основних фондів;

- наявність суми дебіторської, кредиторської й депонентської заборгованості зі строками давності, що минули;

- обґрунтованість застосування податкових пільг;

- точність розрахунків по ПДВ;

- вірогідність розрахунків по прибутковому податку, місцевих податках, відрахуваннях і зборах у державні цільові фонди;

- правильність зовнішньоекономічної діяльності, валютних й бартерних операцій;

- цільове використання кредитів і правильність відображення цього в обліку.

Зовнішні контролюючі суб'єкти перевіряють наявність реєстраційних документів, ліцензій, патентів, сертифікатів, порівнюють реальну діяльність суб'єкта підприємницької діяльності із задекларованою. Вилучення документів у підприємця внаслідок порушення законодавства на сьогоднішній день у нас - повсякденне явище. З одного боку, вилучення документів є доказом того або іншого порушення законодавства, а з

іншого - слугує непоганим інструментом тиску на непокірливих керівників. Варто підкреслити, що правовідносини податкових органів і підприємств у цій сфері регулюються наказом Державної податкової служби України від 01.07.1998 р. № 316 «Інструкція про порядок вилучення посадовими особами органів державної податкової служби України у підприємств, установ та організацій документів, що свідчать про приховування (заниження) об'єктів оподатковування, несплату податків та інших платежів» (далі – Інструкція № 316).

Ознайомившись із цією Інструкцією, можна зробити висновок, що вона, на жаль, не покликана цивілізовано регулювати відносини між підприємствами й державою, тому що кожний підприємець заздалегідь підозрюється в несплаті податків і зборів. Звертає на себе увагу, й те, що, відповідно до положень інструкції, вилученню підлягають практично всі документи, які можуть бути у підприємця, за винятком тих, що містять державну таємницю. Проте інструкція № 316 не припускає, що підприємство може мати документи, які містять комерційну таємницю і тому не підлягають розголошенню.

Порядок вилучення документів такий:

1. Вилучення документів здійснюється на підставі письмово вмотивованої постанови органу державної податкової служби, що перевіряє підприємство.

2. Вилучення документів можливе тільки в присутності осіб, у яких вони вилучаються.

3. Вилучення документів за участю співробітників міліції може здійснюватися тільки у випадку, якщо має місце опір, спроба знищити документи або, звертаємо увагу, має місце відмова від добровільної їхньої видачі.

4. Посадова особа, яка вилучає документи, зобов'язана скласти опис оригіналів документів з фіксацією їхнього змісту, про що робиться запис у протоколі. Опис підписується посадовою особою податкового органу.

Незважаючи на неврегульованість цього питання, не можна доводити справу до конфлікту й самостійно знімати копії з документів, що вилучають.

5. Замість вилучених документів у справах підприємств залишаються їхні копії разом з «Описом документів» або лише «Опис документів»: Останній засвідчується підписами посадової особи органу державної податкової служби та головного бухгалтера або інших відповідальних посадових осіб підприємства. Якщо на підприємстві залишився лише «Опис документів», то копії документів, що були вилучені, мають бути надані підприємству не пізніше трьох діб з дня вилучення.

Крім того, варто мати на увазі, що посадова особа, яка здійснює вилучення документів, зобов'язана ретельно їх перевірити в місцях їхнього зберігання, тобто у підприємця. У випадку їхньої непридатності або недооформлення (непідшиті, непронумеровані, непідписані тощо) документи повинні бути дооформлені підприємцем у присутності посадової особи, яка здійснює перевірку.

У випадку відсутності того або іншого документа суб'єкт підприємницької діяльності за пропозицією перевіряючого повинен наказом призначити службове розслідування й установити причини втрати або знищення документів.

Державна служба по боротьбі з економічними злочинами (ДСБЕЗ) є структурним підрозділом карної міліції. На відміну від податкової міліції, її права й обов'язки регулюються Законом України від 20.12.1990 р. № 565-XII «Про міліцію» і «Положенням про державну службу по боротьбі з економічною злочинністю», затвердженим постановою КМУ від 05.07.1993 р. №510.

З огляду на те, що дана служба покликана оберігати економічні інтереси держави, підприємство може чекати незапланованого візиту співробітників ДСБЕЗ принаймні у таких випадках:

1. Якщо від нього з якихось причин зі скандалом пішов працівник, що має доступ до економічної інформації.

2. Якщо до нього з якихось причин мали претензії інші правоохоронні або контролюючі органи.

3. Якщо ДСБЕЗ перевіряє кого-небудь із партнерів підприємства.

Головні зусилля підрозділів ДСБЕЗ відповідно до нормативних документів спрямовані на боротьбу з хабарництвом, порушеннями правил здійснення валютних операцій, розкраданнями, злочинами в банківській і фінансовій сферах. ДСБЕЗ має право також проводити оперативно-розшукові заходи, спрямовані на встановлення фактів приховування прибутку від оподатковування. Отже, поява оперативників служби по боротьбі з економічними злочинами в офісі підприємства свідчить про те, що щось у бізнесі не в порядку. Тому варто негайно вжити відповідних заходів.

Найболючіше питання, як свідчить практика, пов'язане з періодичністю моніторингу, діагностики і контролю суб'єктів підприємницької діяльності внутрішніми і зовнішніми контролюючими суб'єктами. Сподівання, покладені на Указ Президента України від 23.07.1998 р. № 817 «Про деякі заходи для врегулювання підприємницької діяльності», не виправдалися. Проголосивши два види перевірок (планові і позапланові) і заборонивши проведення планових перевірок за окремими видами, Кабінет Міністрів України вніс істотні корективи в практику перевірок підприємств контролюючими органами.

Відповідно до «Порядку координації проведення планових виїзних перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності контролюючими органами», затвердженого Постановою № 112 від 29.01.1999 р., контролюючі органи можуть прийти «позапланово» або «планово» викликати до себе. Отже, звідси слід очікувати, що всі контролюючі органи не можуть в один день і в одну годину прибути для моніторингу, діагностики і контролю, тому вони повинні проводитися різними відомствами в різний термін, щоправда, після узгодження строків між собою. Відповідно до Постанови №112, податковим органам, як завжди, надане право переглядати й змінювати час і строки перевірок. Важливо мати на увазі, що перевірочні потрясіння для звичайного

платника податків можуть тривати протягом 30 календарних днів. Посадові особи підприємства, якщо вони не згодні з результатами моніторингу, діагностики і контролю діяльності або мають обґрунтовані заперечення щодо них, мають законне право подати письмову скаргу на ім'я керівника контролюючого суб'єкта, як зовнішнього, так і внутрішнього. При цьому не слід забувати, що свої заперечення необхідно направити протягом 10 днів від дня складення акта. Так, наприклад, подавши скаргу в податковий орган, підприємець має можливість:

- ознайомитися з матеріалами перевірки;
- користуватися послугами адвоката або повноважного представника;
- представляти додаткові матеріали або наполягати на їхньому запиті органом, що розглядає скаргу;
- бути присутнім при розгляді скарги;
- одержати письмову відповідь про результати розгляду скарги;
- відкликати скаргу в будь-який час, направивши в податковий орган письмову заяву;
- оскаржити рішення податкової адміністрації, яка розглянула скаргу, у вищий податковий орган або до суду.

Право підприємців звертатися до арбітражного суду з позовом про визнання недійсним якого-небудь акта виконавчої влади закріплено в Арбітражному процесуальному кодексі України (АПК) і підтверджено Конституційним Судом України від 01.10.1998 р.

Актами, що підлягають оскарженню, є письмові документи державних органів, які встановлюють, змінюють або припиняють норми права, що містять правила поведінки загального характеру. Потрібно знати, як саме необхідно скласти позов, щоб максимально підвищити шанси на досягнення бажаного результату в ході судового розгляду. Юристи рекомендують спочатку пред'явити позов про визнання недійсним акта контролюючого суб'єкта, якщо він не відповідає законодавству. Такий позов обійдеться підприємцеві в 5 неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян (85

гривень). І вже коли справу буде виграно, є доцільним повторно звернутися до суду з цієї ж справи, але вже з майновим позовом. Тоді 1% державного збору від ціни позову стягнуть із відповідача [8-12].

Для запобігання списання коштів у безперечному порядку з банківських рахунків підприємця необхідно подати клопотання про заборону виконання інкасового розпорядження до вирішення суперечки. Суд, як правило, розглядає справу не більше двох місяців. Таким чином, практичні аспекти організаційно-технологічного забезпечення моніторингу, діагностики і контролю дозволяють підприємцю переглянути своє ставлення до даної проблеми, а деякі суб'єкти підприємницької діяльності, користуючись наданими порадами, зможуть відстояти свої інтереси в суперечці з контролюючими органами.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Існують розбіжності в організаційно-технологічному забезпеченні моніторингу, діагностики і контролю у формах їх проведення різними контролюючими органами. Так, Державна фінансова інспекція здійснює їх у формі ревізій і перевірок; в Законі «Про аудиторську діяльність» зазначено, що форми аудиту вибирає аудитор, що свідчить про їх множину; а в податковому законодавстві термін «форма» означає податкові перевірки; внутрішньогосподарський моніторинг, діагностика і контроль підприємства вільні у виборі інструментарію і механізмів. Таким чином, можна зробити висновок, що форма проведення моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємства визначає механізми і інструменти, характеристика процесів, а також правове поле їх здійснення та регламентує організаційно-технологічне забезпечення [7-12].

2. Організаційно-технологічне забезпечення характеризується такими діями: свободою вибору органу чи особи, що здійснює моніторинг, діагностику і контроль; оформленням договору цивільно-правового характеру; оплатою послуг, наданих органом чи особою; вільним розірванням договору; можливістю не брати

до уваги результати моніторингу, діагностики і контролю.

3. За нормами процесуального законодавства, моніторинг, діагностика і контроль можуть застосовуватися експертами для оцінювання діяльності підприємств. Організаційно-технологічне забезпечення моніторингу, діагностики і контролю в рамках процесуального законодавства здійснюються у такому порядку:

- призначається спеціально уповноваженим органом – державними органами дізнання, слідства або суду з оформленням відповідною постановою, де зазначається перелік питань, які повинні вирішити моніторинг, діагностика і контроль;

- визначається обмеження процесу моніторингу, діагностики і контролю, який має робити відповідний державний орган;

- до розгляду результатів моніторингу, діагностики і контролю можуть вноситися додаткові питання, наприклад, у ході слідства, що передбачає проведення додаткової експертизи;

- визначається значимість результатів моніторингу, діагностики і контролю для судового рішення.

Організаційно-технологічне забезпечення, за адміністративним законодавством, включає:

- наявність спеціального документа адміністративного характеру щодо проведення моніторингу, діагностики чи контролю;

- неможливість зі сторони осіб, що проводять моніторинг, діагностику і контроль, відмовитися від процесу або вибрати інших осіб;

- наявність законодавчого документа, що регламентує права і обов'язки в процесі моніторингу, діагностики і контролю;

- можливість адміністративного примусу при відмові від процедур моніторингу, діагностики і контролю осіб, що перевіряються;

- можливість опротестування дій осіб, що проводять моніторинг, діагностику чи контроль, у вищому відомстві;

- застосування адміністративного покарання за результатами моніторингу, діагностики і контролю.

Таким чином, організаційно-технологічне забезпечення моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств базується і розкривається через певні принципи (законодавчі і не закріплені законодавством). В процесі розвитку фінансово-господарського механізму функціонування підприємств організаційно-технологічне забезпечення наглядових процесів може набути подальшого вдосконалення.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Бондаренко, В.М.* Структурування життєздатного розвитку : аналіз підходів та дефініцій / В.М. Бондаренко, С.С. Слава // Регіональна економіка. – 2008. – № 4 (50). – С. 208-214.
2. *Бондаренко, В.М.* Фактори життєздатності підприємства : теоретичні та практичні підходи / В.М. Бондаренко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2008. - № 26. – С. 118-126.
3. *Бондаренко, Є.Д.* Особливості інформаційного забезпечення торгівельного підприємства / Є.Д. Бондаренко // Актуальні проблеми сучасної науки : П'ята всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intkonf.org>
4. *Бородушко, И.В.* Методология формирования системы контроллинга как метода государственного регулирования экономики : дис. доктора экон. наук: 08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством / И.В. Бородушко. – СПб., 2005. – 318 с.
5. *Бородушко, И.В.* Стратегическое планирование и контроллинг / И.В. Бородушко, Э.К. Васильева. – СПб.: Питер, 2006. – 192 с.

6. *Брильов, С.І.* Шляхи вдосконалення збалансованої системи показників діяльності підприємства / С.І. Брильов // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2008. – № 3. – С. 35-43.
7. *Бровкина, Н.Д.* Основы финансового контроля : учеб. пособие / Н.Д. Бровкина. – М.: Магистр, 2009. – 382 с.
8. *Буковинський, С.А.* Шляхи розвитку бюджетної системи / С.А. Буковинський// Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 3-8.
9. *Бурей, І.* Методи та прийоми здійснення контролю: прагнемо вдосконалення / І. Бурей // Фінансовий контроль. – 2006. – №6. – С. 22-24.
10. *Бурова, Т.А.* Моніторинг та діагностика діяльності підприємств харчової промисловості: теорія, методологія, практика : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д-ра екон. наук : [спец.] 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами екон. діяльн.) / Бурова Тетяна Андріївна ; Міжнародний ун-т бізнесу і права. - Херсон, 2012. - 36 с.
11. *Вагин, В.Н.* Эвристические и вероятностные методы снятия эффективных показателей в системах диагностики / В.Н. Вагин, П. В. Оськин // Известия РАН. Теория и системы управления. – 2006. – № 4. – С. 78-93.
12. *Ван, Хорн Дж.* Основы управления финансами / Ван Хорн Дж. - М.: Финансы и статистика, 1997. - 799 с.
13. *Ванькович, Д.В.* Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств / Д.В. Ванькович // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 112-117.
14. *Виговська, Н.Г.* Господарський, фінансовий та економічний контроль: узгодження термінології / Н.Г. Виговська // Статистика України. - 2008. - № 4. – С. 21-25.
15. *Височан, О.* Формування моделі активного контролю та її реалізація на ділянці обліку грошових коштів та їх еквівалентів / О. Височан // Бухгалтерський облік і аудит. - 2008. - № 2. – С. 50-56.

REFERENCES

1. *Bondarenko, V.M.* Strukturuvannya zhitt Ezdatnogo rozvitku : analiz pidhodiv ta deflnitsiy / V.M. Bondarenko, S. S. Slava // regionalna ekonomika. – 2008. – # 4 (50). – S. 208-214.
2. *Bondarenko, V.M.* Faktory zhitt ezdatnosti pidpri Emstva : teoretichni ta praktichni pidhody / V.M. Bondarenko // naukoviy visnik uzhgorodskogo universitetu. Seriya: ekonomika. – 2008. - # 26. – S. 118-126.
3. *Bondarenko, E.D.* Osoblivosti informatsiynogo zabezpechennya torgivel'nogo pidpriemstva / E.D. Bondarenko // Aktualni problemi suchasnoYi nauky : P'yata vseukraYinska naukovo-praktichna Internet-konferentsIya [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.intkonf.org>.
4. *Borodushko, I.V.* Metodologiya formirovaniya sistemy kontrollinga kak metoda gosudarstvennogo regulirovaniya ekonomiki : dis... doktora ekon. nauk: 08.00.05 – ekonomika i upravlenie narodnym hozyaystvom / I.V Borodushko – SPb., 2005. – 318 s.
5. *Borodushko, I.V.* Strategicheskoe planirovanie i kontrolling / I.V. Borodushko, E.K. Vasileva. – SPb.: Piter, 2006. – 192 s.
6. *Brylov, S.I.* Shlyahi vdoskonalennya zbalansovanoyi sistemy pokaznikov dIyalnosti pIdpriEmstva / S.I. Brylov // Derzhava ta regIoni. SerIya: EkonomIka ta pIdpriEmnistvo. – 2008. – #3. – S. 35-43.

7. *Brovkina, N.D.* Osnovy finansovogo kontrolya : ucheb. posobie / N.D. Brovkina. – M.: Magistr, 2009. – 382 s.
8. *Bukovinskiy, S.A.* Shlyahy rozvitku byudzhetnoyi sistemy / S.A. Bukovinskiy UkraYini // *FInansy Ukrayiny*. – 2007. – # 9. – S. 3-8.
9. *Burey, I.* Metodi ta priyomi zdiysnennya kontrolyu: pragnemo vdoskonalennya / I. Burey // *FInansoviy kontrol*. – 2006. – #6. – S. 22-24.
10. *Burova, T.A.* MonItoring ta dIagnostika dIyalnosti pIdpriEmstv harchovoYi promislovosti: teoriya, metodologiya, praktika : avtoref. dis. na zdob. nauk. stupenya d-ra ekon. nauk : [spets.] 08.00.04 - ekonomIka ta upravlinnya pIdpriEmstvami (za vidami ekon. dIyaln.) / Burova Tetyana andriyivna ; MIzhnarodniy un-t bIznesu I prava. - Herson, 2012. - 36 s.
11. *Vagin, V.N.* Evristicheskie i veroyatnostnyie metody snyatiya effektivnyih pokazateley v sistemah diagnostiki / V.N. Vagin, P.V. Oskin // *Izvestiya RAN. Teoriy i sistemy upravleniya*. – 2006. – # 4. – S. 78-93.
12. *Van, Horn Dzh.* Osnovy upravleniya finansami / Van Horn Dzh. - M.: Finansy i statistika, 1997. - 799 s.
13. *Vankovich, D.* Udokonalennya mehanIzmu reorganizatsiyi upravlinnya fInansovymy resursamy pidpriemstv / D.V. Vankovich // *fInansi ukrayini*. – 2004. – # 9. – S. 112-117.
14. *Vygovska, N.G.* Gospodarskiy, fInansoviy ta Ekonomichniy kontrol: uzgodzhennya terminologiyi / N.G. Vigovska // *Statystyka Ukrayiny*. - 2008. - # 4. – S. 21-25.
15. *Vysochan, O.* Formuvannya modeli aktyvnogo kontrolyu ta yiyi realizatsIya na dilyantsi obliku groshovyh koshtiv ta yih ekvivalentiv / O. Vysochan // *Buhgalterskiy oblik I audit*. - 2008. - # 2. – S. 50-56.

Стаття надійшла до редакції